

на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.

4. Верховна Рада України прийняла Закон про мародерство. Повідомлення Інформаційного управління ВРУ від 04.03.2022. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/220175.html>.

5. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n328>.

6. Мовчан Р.О. Аналіз законодавчого рішення про посилення кримінальної відповідальності за мародерство. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 1. С. 281–285.

7. Поливода В. В., Вербова Н. І. Особливості документування злочинів проти власності в умовах воєнного стану. Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану: матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 125–128.

8. Князєв С., Чернявський С., Грібов М. Законодавче регулювання оперативно-розшукової діяльності: проблеми та шляхи їх розв’язання. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 2 (20). С. 9–10.

9. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.

10. Лелюк Т.І. Окремі аспекти організації оперативно-розшукової діяльності в умовах воєнного стану. Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану : матеріали міжвідом. наук.- практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 94–97.

**Гуріч Олег Вікторович,**  
адвокат адвокатського об’єднання  
«Дефендо Капітал»

## **ЗБИРАННЯ ДОКАЗІВ СТОРОНОЮ ЗАХИСТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ**

Змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів є конституційною засадою кримінального судочинства, яка закріплена як у п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України, так і в ст. 22 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України [1; 2].

Аналіз норм кримінального процесуального законодавства дозволяє стверджувати, що КПК України 2012 року суттєво розширив змагальність сторін кримінального провадження, визначивши і для сторони захисту способи збирання доказів. Так, відповідно до ч. 3 ст. 93 КПК України сторона захисту, потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів [2].

Ініціювання стороною захисту проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій здійснюється шляхом звернення з відповідним клопотанням до слідчого, дізнавача, прокурора, які згідно з положеннями ст. 220 КПК України зобов'язані розглянути його в строк не більше трьох днів. Про результати розгляду клопотання повідомляється особа, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин – надсилається їй [2].

У разі, якщо слідчий, дізнавач чи прокурор відмовляє у задоволенні клопотання сторони захисту щодо проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій, то кримінальне процесуальне законодавство передбачає можливість оскарження такого рішення до слідчого судді (п. 7 ч. 1 ст. 303 КПК України).

Втім, у наведеній вище ситуації не можна стверджувати, що сторона захисту та сторона обвинувачення мають рівні можливості. Адже сторона захисту не може самостійно проводити слідчі (розшукові) дії, а може лише звертатися до слідчого, дізнавача чи прокурора з відповідним клопотанням, яке можуть задовольнити, а можуть і не задовольнити.

Разом з цим, КПК України передбачає випадки, коли права сторони захисту та сторони обвинувачення рівні в можливостях щодо збирання доказів. Це стосується збирання доказів шляхом витребування та отримання висновків експертів.

Зокрема, відповідно до положень ч. 1 ст. 243 КПК України експерт залучається у разі наявності підстав для проведення експертизи за дорученням сторони кримінального провадження. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, у тому числі

обов'язкової. Експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту у випадках та порядку, передбачених ст. 244 КПК України [2].

Втім, залучити експерта на договірних умовах зможе не кожний підозрюваний. Адже відповідно до ч. 1 ст. 122 КПК України витрати, пов'язані із залученням експертів, несе сторона кримінального провадження, яка його залучила. Як зауважує з цього приводу І.В. Глов'юк, у разі відсутності можливості понести витрати на залучення експерта стороні захисту залишається тільки звертатися із клопотання до слідчого, прокурора про залучення експерта, а у разі відмови – до слідчого судді із клопотанням про залучення експерта, із обґрунтуванням неможливості його самостійного залучення; це, відповідно, уповільнює вирішення питання про залучення експерта та встановлення обставин, у встановленні яких зацікавлена сторона захисту [3, с. 217].

У зв'язку з цим у 2019 році ч. 1 ст. 244 КПК України була доповнена відповідним положенням, де зазначено, що сторона захисту має право звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення експертизи також у разі, якщо сторона захисту не може залучити експерта самостійно через відсутність коштів чи з інших об'єктивних причин [4]. Така законодавча регламентація залучення експерта сприяє збалансованості можливостей сторін щодо збирання доказів шляхом витребування та отримання висновку експерта.

Слід відмітити, що в КПК України 2012 року, як і в КПК 1960 року, збирати докази шляхом проведення допитів свідків, потерпілих може лише сторона обвинувачення. Сторона захисту може отримати від учасників кримінального провадження та інших осіб пояснення, які за загальним правилом не визнаються джерелом доказів (ч. 8 ст. 95 КПК України), та й то лише за їхньою згодою, тоді як слідчому свідок під примусом кримінальної відповідальності зобов'язаний надавати показання (ч. 3 ст. 224 КПК України) [5, с. 29].

Окремої уваги заслуговує питання звернення сторони захисту до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку. Така можливість передбачена відповідно до положень ст. 166 КПК України, де вказано, що у разі невиконання ухвали про тимчасовий доступ до речей і документів слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, якій надано право на доступ до речей і документів на підставі ухвали, має право постановити ухвалу про дозвіл на проведення обшуку згідно з положеннями КПК України з метою відшукування та вилучення зазначених речей і документів [2].

Втім, під час проведення обшуку закон дозволяє застосовувати примус, спрямований на відкривання замкнених приміщень, сховищ тощо. Право на застосування примусу у кримінальному процесі мають виключно державні органи та посадові особи, які здійснюють

кримінальне провадження. Адвокатура як недержавний самоврядний інститут не уповноважена застосовувати примус під час збирання доказів.

У зв'язку з цим, ч. 2 ст. 166 КПК України передбачає, що у разі якщо дозвіл на проведення обшуку надано за клопотанням сторони захисту, слідчий суддя, суд доручає забезпечення його проведення слідчому, прокурору або органу Національної поліції за місцем проведення цих дій. Проведення обшуку здійснюється за участю особи, за клопотанням якої надано дозвіл на його проведення [2].

Отже, у КПК України 2012 року суттєво розширено можливості сторони захисту щодо збирання доказів під час досудового провадження. Втім, не можна стверджувати, що сторона захисту та сторона обвинувачення мають рівні права щодо збирання доказів. Адже сторона захисту не може самостійно проводити слідчі (розшукові) чи негласні слідчі (розшукові) дії. Сторона захисту може лише звертатися до слідчого, дізнавача чи прокурора з клопотанням про проведення слідчих (розшукових) чи негласних слідчих (розшукових) дій. У разі відмови у задоволенні клопотання сторона захисту має ще можливість оскаржити таке рішення до слідчого судді, який при наявності підстав зобов'язане слідчого, дізнавача чи прокурора провести відповідну слідчу (розшукову) чи негласну слідчу (розшукову) дію. Така законодавча регламентація збирання доказів дозволяє стверджувати, що під час досудового розслідування процесуальна форма кримінального провадження має ознаки слідчо-розшукового характеру з елементами змагальності.

#### ***Список використаних джерел***

1. Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р. ; зі змін. та допов. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : затв. Законом України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-1775>.

3. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 602 с.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства: Закон України від 4 жовт. 2019 р. № 187-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187-20/ed20200101#n42>.

5. Крикливець Д.Є. Реалізація засади змагальності під час розгляду скарг слідчим суддею : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2016. 321 с.